

Dialekten i rockärmen

En undersökning om för- och nackdelarna med användningen av dialekt under förhörssituationer i Svenskfinland.

Johannes Byggmästar

5/2024

REFERAT

Johannes Byggmästar: Dialekten i Rockärmen – En undersökning om för- och nackdelarna med användningen av dialekt under förhörssituationer i Svenskfinland.

Lärdomsprovets form: Undersökande

Offentlighetsgrad: Offentligt

Handledare: Sabina Jordan, Carl-Gustav Snellman

Examen: Polis (YH)

I detta lärdomsprov undersöks användningen av finlandssvenska dialekter under förhörssituationer i Svenskfinland. Med användning av dialekt avses i detta lärdomsprov talande samt dokumenterande av dialektord. Lärdomsprovets fokus ligger på för- och nackdelar med användningen av dialekt ur en sociolingvistisk synvinkel.

Syftet med detta lärdomsprov är att öka förståelsen för de för- och nackdelar som dialekt kan ha i förhörssituationer. Lärdomsprovet fungerar även för att argumentera för den svenskspråkiga polisutbildningen och poliskommunikation i Finland. Lärdomsprovet har genomförts med hjälp av en kvalitativ öppen innehållsanalys med hermeneutisk och fenomenografisk forskningsansats. Undersökningens material består av huvudsakligen Peter Trudgills material om sociolingvistik men även lagtexter.

Lärdomsprovets resultat påvisar att de svenskspråkiga dialekterna i Finland inte beaktas i någon större utsträckning i lagstiftningen samt att Polisstyrelsens handbok om att skriva förhör lämnar utrymme för tolkning av huruvida dialektord skall antecknas i förhørsberättelsen eller inte. Dessutom framkommer det i resultatet att talandet och antecknandet av dialekt möjligen kan förmedla den förhördes röst på ett mera ändamålsenligt sätt än ifall enbart standardspråket används. Kunskap om dialekter ger en polis flera verktyg att handskas med kommunikationssituationer. Genom utbildning i Poliskommunikation kan man på ett effektivt sätt skapa förståelse och kunskap om den unika dialektsituation som finns i Finland.

Sidantal: 33

Månad och år då granskningen skett: 05/2024

Nyckelord: Dialekt, förhör, förundersökning, sociolingvistik

TIIVISTELMÄ

Johannes Byggmästar: Dialekten i Rockärmen – En undersökning om för- och nackdelarna med användningen av dialekt under förhörssituationer i Svenskfinland.

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaajat: Sabina Jordan, Carl-Gustav Snellman

Tutkinto: Polis (YH)

Tässä tutkielmassa tarkastellaan suomenruotsalaisten murteiden käyttöä kuulustelutilanteissa ruotsinkielisessä Suomessa. Murteen käytöllä tarkoitetaan tässä tutkielmassa murteiden puhumista ja murre sanojen dokumentointia. Tutkielmassa keskitytään murteen käytön etuihin ja haittoihin sosiolingvistikseen näkökulmasta.

Tavoitteena on lisätä ymmärrystä murteen käytön eduista ja haitoista kuulustelutilanteissa. Tutkielman avulla voidaan myös argumentoida ruotsinkielisen poliisikoulutuksen ja poliisiviestinnän puolesta Suomessa. Tutkimus on toteutettu laadullisella avoimella sisällönanalyysillä hermeneuttista ja fenomenologista tutkimusotetta käyttäen. Tutkimuksen aineistona on käytetty pääasiassa Peter Trudgillin materiaalia sosiolingvistikasta mutta myös lakitekstejä.

Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että Suomessa ruotsinkielisiä murteita ei ole huomioitu lainsäädännössä juurikaan ja että Poliisihallituksen käsikirja kuulustelujen kirjoittamisesta jättää tulkinnanvaraa sen suhteen, pitäisikö murre sanoja kirjata kuulustelukertomukseen vai ei. Lisäksi tulokset osoittavat, miten murteen puhumisella ja kirjaamisella voidaan välittää kuulusteltavan ääni tehokkaammin kuin jos käytetään vain vakiokieltä. Murteiden tuntemus antaa poliisimiehelle enemmän työkaluja viestintätilanteisiin. Poliisiviestinnän koulutus on tehokas keino luoda ymmärrystä ja tietoa Suomen ainutlaatuisesta murretilanteesta.

Sivumäärä: 33

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 05/2024

Avainsanat: Murre, kuulustelu, esitutkinta, sosiolingvistiikka

INNEHÅLL

1 INLEDNING.....	1
1.1 Syfte	2
1.2 Avgränsning.....	3
1.3 Tidigare forskning	3
2 MATERIAL OCH METOD.....	4
2.1 Metodologiska utgångspunkter	5
2.1.1 Textanalys	5
2.1.2 Innehållsanalys.....	5
2.1.3 Kvalitativ forskning.....	6
2.1.4 Hermeneutik	6
2.1.5 Fenomenologi.....	6
2.2 Material	7
2.3 Analysmetod	8
2.4 Validitet och reliabilitet	9
2.5 Etiska aspekter	10
3 TEORIBAKGRUND	11
3.1 Talet.....	11
3.1.1 Retorik.....	11
3.2 Sociolingvistik	12
3.3 Skapandet av kontakt.....	13
3.4 Förundersökning	14
3.5 Polisförhör.....	16
3.6 Svenskspråkiga dialekter i Finland	18
4 ANALYS OCH RESULTAT	21
4.1 Förtroendeskapande och adaption genom dialekt.....	21
4.2 Den förhördes röst	24
4.3 Social kontext.....	25
4.4 Beaktande av dialekt i anvisningar och lagar som berör förhör	27
4.5 Slutsats	28
5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	29

1 INLEDNING

I Polisens vardagliga arbete förekommer det många olika situationer som kräver diverse kunskaper och förmågor. Polisens personliga bakgrund och kunskaper ger konstaplarna olika förutsättningar att lösa en arbetsuppgift. Polisens uppgifter varierar, men något som alla situationer och arbetsuppgifter innefattar är någon form av kommunikation.

En viktig del av kommunikationen inom Polisen sker under förhörssituationer. Under förhören försöker Polisen reda ut omständigheterna kring den händelse som utreds. Under förhöret är det viktigt att kommunikationen sker på ett lugnt och sakligt sätt så att alla involverade förstår varandra (förundersökningslagen 805/2011, 7:5§).

I Svenskfinland råder det en unik dialektsituation i och med att en stor del av befolkningen använder sig av dialekter i vardagen. Dialekten kan anses för många vara starkt kopplad till deras identitet och även det mest naturliga sätt att kommunicera på. Detta kan bidra till problem för en polis som inte själv förstår eller kan tala dialekt. Dialekten kan med andra ord i vissa fall också fungera som en gemensam nämnare mellan den annars auktoritära Polisen och vanliga medborgare.

På vissa håll kan en liten geografiskt område innehålla flera olika dialekter som skiljer sig så pass mycket att personer som kommunicerar på dialekt inte nödvändigtvis förstår varandra.

Jag utreder i mitt lärdomsprov vilka för- och nackdelar som användningen av dialekt under förhörssituationer kan bidra till. Med användning av dialekt avses i detta lärdomsprov talande av dialekt och dokumentation av dialektord.

Jag blev intresserad av ämnet under min polispraktik som jag utförde i Vasa. Under praktiken var jag med om flera situationer där jag konkret hade en stor nytta av min egen kunskap och förståelse för dialekter. Den händelse som väckte mitt intresse för ämnet dialekt under förhörssituationer var när jag själv utförde ett förhör. Den förhörde var tyst och tillbakadragen och det var svårt att etablera någon kontakt. Jag använde mig av ett korrekt språkbruk i form av standardsvenska. Den förhörde yttrade sig i ärendet på en svenska som lät bekant, nämligen hur det brukar låta när en person med en viss dialekt försöker prata standardsvenska. Jag bestämde i denna situation att adaptera mitt eget språkbruk för att närma mig den förhörde. Mitt adapterande lyckades och under resten av förhöret flöt kommunikationen bra mellan oss.

Något som jag blivit varse om senare var att jag under förhöret simultantolkat det vad den förhörde sade. Texten som jag producerade baserat på vad den förhörde berättade var, trots vår dialektala kommunikation, skriven på standardsvenska. *Förhørsberättelsen* blev därför antecknad som en tolkning av vad den förhörde berättade. Genom att förhørsberättelsen antecknades på standardsvenska så förmedlades min tolkning av berättelsen vidare i förundersökningen istället för den förhördes röst. I delkapitel 3.4 och 3.5 i detta lärdomsprov förklarar jag begreppen *förundersökning*, *förhørsberättelse* och *polisförhör* noggrannare. På grund av denna händelse och liknande händelser vill jag genom detta lärdomsprov bidra till ökad förståelse för dialekter i form av för- och nackdelarna med användning av dialekt i förhörssituationer Svenskfinland.

I början av arbetet med lärdomsprovet blev jag allt mera intresserad av dialektens påverkan under förhörssituationer på grund av att ämnet inte destomera undersökts i Finland. I delkapitel 1.3 presenterar jag närmare den tidigare forskning som beaktats.

Undersökningens resultat kan bidra till ökad förståelse för den unika kommunikationsvärld som förekommer i svenska Österbotten. Resultatet kan även fungera som ett verktyg för utvecklandet av kommunikationsutbildningen vid Polisyreshögskolan genom att lyfta fram den unika kommunikationsvärld som dialekten medför i Svenskfinland samt omständigheter där dialektanvändningen kunde vara fördelaktig. Dessutom kan lärdomsprovet fungera som ett argument för nyttan av den svenskspråkiga Polisutbildningen i Finland genom att belysa svenskspråkighetens komplexitet.

Lärdomsprovet är baserat på tryckt material och har avgränsats på så sätt att ingen person har intervjuats beträffande frågan. Detta lärdomsprov kommer därmed att fungera som en grund för vidare forskning i ämnet.

1.1 Syfte

Syftet med detta lärdomsprov är att undersöka för- och nackdelarna med Polisens användning av svenskspråkiga dialekter under förhörssituationer, i form av muntligt talande samt antecknandet av dialektord i förhørsberättelsen.

Undersökningens resultat kan bidra med nyttig information inför framtida val gällande läroplanen vid Polisyreshögskolan. I den nya läroplanen som är i kraft 2024–2026 vid Polisyreshögskolan i Finland

finns ingen poliskommunikation som en egen studiehelhet, utan poliskommunikationen har integrerats med andra ämnen (Polisyrkeshögskolan 2024). Resultatet av detta lärdomsprov kunde fungera som ett hjälpmedel för att visa den komplexa kommunikationsvärld som Polisen utsätts för och på så vis fungera som ett argument för betydelsen av poliskommunikation som egen studiehelhet.

I detta lärdomsprov vill jag svara på följande forskningsfrågor,

1. Bidrar användningen av dialekt i form av tal till ökat förtroende i en formell förhörssituation?
2. Vilka utmaningar som uppstår ifall Polisen använder sig av talad dialekt samt dokumentation av dialektord i en förhörssituation?

1.2 Avgränsning

Lärdomsprovets fokus ligger på för- och nackdelarna med användningen av svenskspråkiga dialekter i Finland under förhörssituationer. Jag valde att avgränsa innehållet i lärdomsprovet till enbart svenska dialekter i Finland i och med att detta lärdomsprov är en del av den svenskspråkiga polisutbildningen i Finland. Det är dock sannolikt att även motsvarande för- och nackdelar förekommer med finska dialekter.

En av orsakerna till valet av ämne för detta lärdomsprov var avsaknaden av forskning i ämnet. Därför anser jag det även som ändamålsenligt att fokusera lärdomsprovet till enbart svenskspråkiga dialekter.

Jag har valt att inte inkludera användningen av finlandssvenska dialekter i andra polisiära kommunikationssituationer än förhör för att lärdomsprovet inte skulle bli för omfattande i och med att all polisiär verksamhet har att göra med någon form av kommunikation.

1.3 Tidigare forskning

Jag har inte lyckats hitta tidigare forskning som direkt berör för- och nackdelar med användningen av dialekt. Däremot har det gjorts ett flertal undersökningar som berör ämnet på något vis

En forskning som tangerar ämnet är Jutta Store (2019) lärdomsprov *Vad sades egentligen: en komparativ innehålls – och textanalys om hur innehållet skiljer sig mellan polisens skriftliga förhållsberättelse och det inspelade samt transkriberade förhöret*. Store (2019) har analyserat och

jämfört skillnaden mellan vad som sägs under ett polisförhör och vad som skrivs ner i förhørsberättelsen. Resultatet av analysen påvisar att det finns en stor skillnad mellan vad som skrivs ner på förhørsprotokollet och vad som egentligen sägs under förhöret. Store (2019) valde att i sin undersökning skriva om dialektala ord till korrekt svenska i transkriberingen. (Store 2019, s. 5, 34, 41–42, 53.)

Jutta Helenius (2016) har publicerat en artikel *Institutionaalinen moniäänisyys kuulustelukertomuksessa*, som bygger på Helenius (2012) doktorsavhandling *Kuulustelukertomus viranomaistekstintä. Genreanalyysi – tekstilajitutumuksen käytäntöä*. Artikeln summerar de centrala punkterna som Helenius (2012) kommer fram till angående institutionell polyfoni i förhørsberättelsen. Polyfoni syftar till att flera röster används. Helenius (2016) har undersökt vilket språk som förmedlas genom förhørsberättelsen och genom vilka val förhørsledaren väljer att återge det som sägs i förhørsberättelsen. Helenius påvisar i artikeln att polisen som skriver förhørsberättelsen påverkar vilken röst som hörs i förhørsberättelsen genom ordval men även i antecknandet av talspråk. Denna röst som blir antecknad förmedlar en bild av den förhörde och används sedan för att påvisa misstankar samt i väckande av åtal. (Helenius 2016, s. 1–2, 17–18.)

Sabina Jordan (2017) har skrivit en pro Gradu-avhandling *Vems röst hörs mest? En jämförande rättslingvistisk studie av perspektivförändringar i polisens svenskspråkiga förundersökningsprotokoll i Finland* som också handlar om motsvarande fenomen. Jordan (2017) har undersökt hur stor andel av förundersökningsprotokollets text som korrelerar direkt till den förhörde, till förhørsledarens egen tolkning av den förhörde eller en blandning av dessa. Jordan (2017) kommer fram till att majoriteten av det som skrivs ner i förhørsberättelsen är förhørsledarens egen konstruktion och tolkning av det som sades. Detta resultat är väldigt intressant med tanke på användningen av dialekt. Jordan (2017) lyfter fram att användningen av talspråk kan inverka på hur den förhördes röst antecknas i förhørsberättelsen. (Jordan 2017, s. 78, 81–85.)

2 MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel presenteras det material som använts för undersökningen. Jag beskriver även den forskningsmetod som jag valt att använda i undersökningen samt analyseringen av materialet. Dessutom presenterar jag hur jag har beaktat validiteten, reliabiliteten samt de etiska aspekterna.

2.1 Metodologiska utgångspunkter

Jag har valt att utföra undersökningen genom en kvalitativ textanalys samt genom en öppen innehållsanalys. I undersökningen är jag intresserad av att analysera redan publicerade texter i form av anvisningar och lagar. I och med att allt material som används i lärdomsprovet är publicerat kan det anses att en kvalitativ textanalys är en lämplig metod att tillgå. Textanalys tillämpas i undersökning av kommunikation (Patel & Davidsson 2020, s. 42). Enligt Alan Brymans bok *Samhällsvetenskapliga metoder* (2018) används innehållsanalys i stor utsträckning gällande analys av dokument och texter och därmed kan det anses att innehållsanalys passar som metod i denna undersökning (Bryman 2018, s. 357).

2.1.1 Textanalys

Textanalys syftar till att forskaren undersöker någon form av skriftlig text. Texten analyseras på basis av vem som skapat den samt i vilket syfte texten skapats. Forskaren granskar hur produktion och konsumtionen av materialet påverkar dess omgivning. (Patel & Davidsson 2020, s. 42.) Ahrnes och Svenssons bok, *Handbok i kvalitativa metoder* (2022, s.682.) beskriver en textanalys som beaktandet av språkliga modeller och regler för hur människor skriver. Dessa modeller kan sedan analyseras mot den sociala bakgrund i vilket texterna har skapats. I min undersökning ämnar jag jämföra Polisstyrelsens anvisning *Handbok om att skriva förhör* (2016) samt förundersökningslagen (805/2011) och grundlagen (731/1999) mot Trudgills bok *Sociolinguistics – An introduction to language and society* (2000) för att granska för- och nackdelar med användningen av dialekt i förhör.

Denna metod var lätt att välja på basis av att jag har tänkt jämföra tryckt material med varandra. Däremot kunde personliga åsikter i form av enkäter eller interjuver bidragit till en djupare förståelse om för- och nackdelar som dialektanvändning kan medföra. Textanalys fungerar som en bra metod och grund för att sedan utveckla fundersökningen genom bland annat intervjuer.

2.1.2 Innehållsanalys

Innehållsanalys är en objektiv och systematisk metod med inriktning på jämförelse mellan publicerade texter och någon kategori som önskas kvantifieras. Innehållsanalys är en passande metod vid analys av texter där det centrala ur texten innehåll skall framgå. (Bryman, 2018, s.358.)

Innehållsanalys kan delas upp i två mindre helheter. Riktad innehållsanalys och öppen innehållsanalys. Det centrala som skiljer metoderna från varandra är att i en riktad innehållsanalys utgår forskaren från en teori som hen försöker besvara genom att söka efter specifika variabler. Öppen innehållsanalys är som namnet antyder mera öppen och forskaren söker inget specifikt ur materialet utan analyserar det berörda materialet för att se vad som hittas. (Jordan, 2021.)

2.1.3 Kvalitativ forskning

Kvalitativ forskning är inspirerad av hermeneutiken och fenomenologin. Hermeneutiken behandlas utförligare i avsnitt 2.1.4 och fenomenologin i avsnitt 2.1.5. En kvalitativ forskning görs genom öppna frågor som behandlar människans uppfattning om ett visst fenomen. Forskaren vill förstå problemet på en djupare nivå och ger stor vikt till sammanhanget. Forskningsfrågan kan förändras under undersökningens gång allt eftersom forskaren får mera kunskap och större insyn i problemet. Forskaren har möjlighet att under undersökningens gång precisera och styra sin undersökning baserat på det hen lärt sig. Likheter och skillnader mellan faktorer samt de underliggande strukturerna är en central del av den helhet som utformas av en kvalitativ forskning. (Patel & Davidson 2019, s. 51–57.)

2.1.4 Hermeneutik

Hermeneutiken är en vetenskaplig inriktning som grundar sig på att forskaren försöker studera, tolka och förstå. Inom hermeneutiken ses forskarens egen förståelse samt kunskap som en tillgång. Inom hermeneutiken förändras och utvecklas helheten genom något som kallas den hermeneutiska spiralen. Material samlas in, tolkas och bidrar till förståelse som i sin tur leder till material som kan tolkas och användas i vidare förståelser. Innehållsanalys är den metod som används när en forskare undersöker dokument. Metoden fungerar smidigt för att kategorisera och dra slutsatser, men det ställer ett stort krav på forskarens kapacitet att dra slutsatser och argumentera för sin sak på ett objektivt sätt. (Bryman 2018, s.357–360.)

2.1.5 Fenomenologi

Fenomenologin är en vetenskaplig teori som berör hur individer skapar betydelse av världen och hur världen skall förstås. Fenomenologin fungerar som en motsats till naturvetenskapliga teorier. En fenomenologisk undersökning är baserad på beteenden och forskaren strävar efter att förstå tankesätt och hur världen upplevs av en betraktare. Hermeneutiken som behandlades i avsnitt 2.1.4 och

fenomenologin är tätt sammanknutna och båda teorierna används ofta parallellt. (Bryman 2018, s. 52–55.)

2.2 Material

I min innehållsanalys har jag utgått från Peter Trudgills bok (2000) *Sociolinguistics – An introduction to language and society*. Boken består av 203 sidor och behandlar språk och hur de påverkas av olika kontexter så som geografiska, socioekonomiska, nationella med flera. Trudgill (2000) beskriver hur språket är beroende av kontexten samt hur exempelvis kön påverkar språkanvändningen genom ordval, betoningar, dialekter och accenter. Trudgill (2000) beskriver även hur språket används för att urskilja tillhörigheter. Vid kommunikation mellan två parter avslöjar ofta talaren vilken bakgrund hen kommer från genom vissa specifika ordval, dialekter eller kroppsspråk. Sociolingvistik enligt Trudgill (2000) kommer att behandlas mera djupgående i delkapitel 3.3 i detta lärdomsprov.

Jag valde att koncentrera mitt jämförelsematerial till statliga dokument, i och med att forskningsfrågan behandlar en specifik situation, nämligen polisförhör. Jag har valt att använda Polisstyrelsens (2016) *Handbok om att skriva förhör* som är en anvisning på 22 sidor som finns att tillgå för polisutredare. Anvisningen är inte sekretessbelagd och behandlar hur en polis skall gå till väga vid skrivandet av förhör. Polisstyrelsen fungerar som den instans i finska staten som kontrollerar Polisens verksamhet. Polisstyrelsen lyder rakt under inrikesministeriet och är överhängande hela Polisorganisationen (Inrikesministeriet 2023). Utöver detta material hittas anvisningar för förhörssituationer i förundersökningslagen (805/2011), Finlands grundlag (731/1999) samt i förvaltningslagen (423/2003). Jag har valt att hålla mig till statliga offentliga handlingar för att hålla trovärdigheten i lärdomsprovet på en högre nivå genom att arbeta med ursprungskällan framom redan gjord forskning.

Jag har även valt att beakta *Myndigheternas skrivregler* av Språkrådet (2014) som är en anvisning på 158 sidor som handlar om hur myndigheter borde skriva sina texter på svenska. Anvisningen fungerar som en grund för hur myndighetstext skall utformas.

Valet av material stöder valet av öppen innehållsanalys som jag använt mig av i detta lärdomsprov. Lagtexter och statliga anvisningar är ofta heltäckande genom att vara generella och därmed kan det vara eftersträvansvärt att granska vad som hittas i stället för att söka efter stöd för en viss teori.

Genom att materialet inte innefattar något insamlat material i form av enkäter eller interjuver kan vissa aspekter gällande sociala interaktioner gå förlorade. Jag valde dock att inte innefatta sådant insamlat material för att lärdomsprovet skulle blivit för omfattande om jag ännu hade samlat in information i form av enkäter eller intervjuer.

Allt material som behandlats i undersökningen är offentligt och allt material har lånats från bibliotek eller hämtats från internet. Detta möjliggör att resultatet som framkommer i denna undersökning är lätt att kontrollera.

2.3 Analyismetod

Analysen i detta lärdomsprov är gjord genom en öppen innehållsanalys. Närmare beskrivning av öppen innehållsanalys finns i avsnitt 2.1.2. Jag valde att använda mig av en öppen innehållsanalys fram om en riktad innehållsanalys i och med att jag var intresserad av både för- och nackdelar med användningen av dialekt i förhörssituationer. Den riktade innehållsanalysen skulle lämpat sig bättre ifall jag hade utformat en teori på förhand och försökt hitta stöd för detta. En annan fördel med öppen innehållsanalys är att statliga dokument kan fungera som en bättre källa när man generellt analyserar dem framom riktad undersökning.

Jag har i lärdomsprovet beaktat öppen innehållsanalys genom att analysera lagarna och anvisningarna kring språkanvändning för att urskilja och hitta sådana omständigheter som skulle beröra användning av dialekt. Jag försökte genom att först ta del av denna del få en bild av vilket språkbruk staten anser att förhör borde göras på. Genom att i första hand fokusera på statens tryckta anvisningar och lagar bildas en bild som inte influerats av den sociolingvistiska delen av lärdomsprovet. Efter att jag tagit del av anvisningarna för ett korrekt statligt språkbruk fördjupade jag mig i sociolingvistik för att kunna slutföra analysen kring användningen av personliga dialekter under förhörssituationer. Sociolingvistik kommer att beröras och förklaras närmare i delkapitel 3.2 i detta lärdomsprov.

Jag började analysen i lärdomsprovet genom att bekanta mig med förundersökningslagen (805/2011) och grundlagen (731/1999). Jag valde att inte läsa genom hela lagtexten, utan använde mig av kapitel och paragrafnamn för att hitta sådant material som kunde användas i detta lärdomsprov. Jag valde denna metod baserat på att lagarna är omfattande och berör mycket annat än polisförhör och förundersökning. Vid analysen av lagtexten blev jag varse om att det stiftas väldigt lite angående

dialektanvändning och det som framkommer om språkanvändningen är i allmänhet att svenska eller finska används. Mer om detta i delkapitel 4.4

Efter att jag hade läst lagtexterna koncentrerade jag mig på analysen av Polisstyrelsen (2016) *Handbok om att skriva förhör*. Jag läste genom hela anvisningen och gjorde samtidigt anteckningar angående intressanta delområden. Även denna handbok saknade förtydliganden om språkanvändning som jag hade hoppades skulle förekomma. I anvisningen framkommer det främst att förhørsberättelsen skall skrivas på finska eller svenska. En djupare analys av handboken behandlas i delkapitel 4.4.

Jag upplevde analysen av både lagtexterna samt Polisstyrelsens anvisning som utmanande. Det framkom en avsaknad av ställningstaganden angående dialektanvändning i förhörssituationer. När jag inledde analysen hade jag som antagande att jag skulle hitta mera konkreta aspekter gällande dialektanvändning i form av ställningstaganden huruvida dialekt kan användas eller inte.

Jag läste genom Trudgill (2000) *Sociolinguistics* flera gånger för att skapa mig en djupare och bättre bild av innehållet. Under första genomläsningen gjorde jag generella anteckningar över vilka områden av boken som innehåller eventuellt användbart material. Under första genomläsningen valde jag att enbart anteckna ett fåtal specifika stycken som jag ansåg att var användbara. Jag läste sedan genom boken en andra gång. Under denna genomläsning fäste uppmärksamhet vid de stycken som jag redan antecknat som potentiellt intressanta och hämtade därifrån material som hjälper till vid argumentationen för och emot användningen av dialekt.

Slutligen valde jag att skapa en lista över de för- och nackdelar med användningen av dialekt som jag hittat. Listan omvandlades sedan till flytande text som presenteras i kapitel 4. Jag valde att presentera argumenten i samma delkapitel baserat på de centrala aspekter som framkommit under undersökningens gång.

2.4 Validitet och reliabilitet

Validitet i undersökningen innebär att undersökningen faktiskt handlar om de forskningsfrågor som forskaren ställt. Validitet i forskning bidrar till att forskaren under hela sin forskningsprocess bör sträva till att undersöka precis det som skall undersökas. (Patel & Davidson, 2014, 129–130.) Genom att texterna som använts som grund i detta lärdomsprov är statligt producerade anvisningar och lagtext,

kan de anses trovärdiga. Övrigt material som använts har samlats från officiella internetsidor. Dessa källor saknar i stor utsträckning subjektiva åsikter. Därför kan man anse att pålitligheten i lärdomsprovet är hög.

Reliabiliteten utgör en försäkran i att undersökningens resultat går att reproducera genom att följa samma steg som forskaren tagit i den ursprungliga undersökningen. Reliabilitet benämns i flera metodikböcker som trovärdighet, men oavsett benämning handlar det om att forskaren skall vara genomskinlig i hur hen gått till väga för att nå sitt resultat. Till reliabilitet hör att forskaren öppnar upp sin forskningsmetodik och förklarar varför hen valt precis den metod och vilka fördelar det medfört. Utöver det bör forskaren även kritisera och uppmärksamma svagheter i undersökningen. (Patel & Davidson, 2014, s. 131–132). Jag har i min undersökning presenterat mina metoder samt förklarat mitt resonemang. Utöver detta har jag även lyft fram för- och nackdelar med den valda metoden.

2.5 Etiska aspekter

Forskningsetiska aspekter ska tas i beaktande under undersökningens gång. De fyra huvudkraven som ställs på forskning har formulerats av Vetenskapsrådet och är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Patel & Davidson 2019, s. 83). Informationskravet berör deltagarna i undersökningen som ska informeras om syftet med undersökningen. Samtyckeskravet handlar om att deltagarna väljer själva om de vill medverka i undersökningen. (Patel & Davidson 2019, s. 83–85.)

Konfidentialitetskravet innebär att forskaren enbart frågar efter nödvändiga personuppgifter och att forskaren inte lämnar uppgifter till någon utomstående. Det skall inte vara möjligt att identifiera någon av deltagarna på basis av deras svar. Nyttjandekravet innebär att forskaren ska klargöra att de insamlade uppgifterna enbart används i den aktuella undersökningen. De som deltagit i undersökningen har även rätt att ta del av undersökningsresultatet. (Patel & Davidson 2019, s. 83–85).

På grund av att jag i min undersökning inte använder mig av deltagare, utan enbart publicerade offentliga dokument, innebär det att alla de forskningsetiska principerna uppfylls. De etiska principerna finns till för att värna om undersökningen deltagare, oavsett om de är frivilliga eller ofrivilligt med i undersökningen (Patel & Davidson 2019, s. 84).

3 TEORIBAKGRUND

I Teoribakgrunden behandlas de begrepp som är centrala för lärdomsprovet, exempelvis sociolingvistik, polisförhör och förundersökning. Dessutom beskrivs österbottniska dialekter i delkapitel 3.6.

3.1 Talet

I följande delkapitel behandlas viktiga termer inom talarkonsten och kommunikationen mellan individer, speciellt talets förmåga att övertyga och bygga förtroende. Talet används inte enbart för förmedlandet av information i de sagda orden, utan fungerar även som ett indirekt sätt att sprida information om talarens egna person. (Trudgill 2000, s.2–4.)

3.1.1 Retorik

Retoriken har sitt ursprung i antikens Grekland och ordet *retorik* härstammar från ett grekiskt ord för att tala. Retorikens syfte är i grunden att ge riktlinjer och teorier hur en person borde uttrycka sig för att övertyga en annan människa. (Hellspong 2011, s.19, 41–42.)

Persuasio på latin eller *peitho* på grekiska är båda begrepp inom retoriken som ungefär betyder *övertygande*. Begreppen handlar om talarens avsiktliga påverkan av lyssnaren mot det mål som talaren försöker uppnå. Inom retoriken kan *persuasio* anses vara ett av de viktigaste delområdena för att uppfylla retorikens syfte. För att kunna påverka en annan människa krävs tillit, *pitis* på grekiska. Åhörarna behöver ha någon mån av tillit för att kunna övertygas av talaren. Annars kommer de inte att lyssna. Ifall en kommunikationssituation saknar tillit är det talarens uppgift att genom handlingar bygga tilliten. (Hellspong 2011, s. 42–44.)

Elocutio från latin syftar på själva utformandet av talet. Till utformandet av talet hör bland annat val av ord samt vilken stil som talet skall ha: *Högstil*, *mellanstil* eller *lågstil*. Kort förklarat handlar de olika stilmnivåerna om graden av formalitet på basis av sammanhanget. Högstil kan liknas med högtidligt tal, mellanstilen är ledigare men håller kvar viss formalitet för att inte vara allt för ledig som lågstilen. Nuförtiden är stilen inte nödvändigtvis lika svartvit och därför bör talaren använda sig av olika stilar för att betona och gripa lyssnarna. (Hellspong 2011, s. 122.) Till val av stil hör även talarens och lyssnarens sociala bakgrund och roll genom att påverka stilen samt använda sig av dialekter kan

talaren påvisa att hen hör till samma sociala bakgrund som lyssnaren, vilket kan skapa tillit och gemenskap till åhörarna. (Hellspong 2011, s. 113–114, 119.)

3.2 Sociolingvistik

Sociolingvistik är en språkvetenskaplig inriktning som fokuserar på språket och samhällets inverkan på varandra. Inom sociolingvistik finns det fram för allt två viktiga grundpelare, den ena handlar om språkets förmåga och möjlighet att etablera relationer och den andra är att konkret förmedla information om talaren. Dessa båda är något som en motpart behöver observera och tolka för att de ska spela någon roll. (Trudgill 2000, s. 2.)

Sociolingvistiken uppmärksammar bland annat talarens sociala tillhörighet, etniska gruppering, kön och geografiska bakgrund. Detta betyder i sin korthet att det oftast finns någon avvikande faktor mellan två individer som kommunicerar som bidrar till att språken varierar. Vid interaktioner mellan två talare kan diskussionen i början handla om triviala ämnen så att talarna genom språket ger och tar emot information om varandra. (Trudgill 2000, s. 1–10.)

Trudgill (2000) lyfter även fram hur kontexten påverkar interaktionen exempelvis genom att en ingenjör använder en annan vokabulär än vad som behövs i en medicinsk kontext. Däremot spelar personliga dialektala skillnader liten roll i kontexten och oavsett egen dialekt behöver talaren främst behärska det kontextuella språket. (Trudgill 2000, s. 81–83.)

Inom sociolingvistiken har man kommit fram till att samhällets påverkan på språket är en av de mest intressanta aspekterna av språk. Det är viktigt inom sociolingvistiken att förstå hur komplext språket är och att olika människor kommer att använda sig av annorlunda språk i en övrigt likadan situation. Sociolingvistiken hör därmed ihop med sociala vetenskaper så som *sociologi*, *social psykologi*, *kulturgeografi* och *antropologi*. (Trudgill 2000, s. 20–22.)

Trudgill (2000) lyfter specifikt fram att kontexten mellan två talare är väsentlig för hur talarna skall förhålla sig till varandra. Genom att ändra på kontexten genom språkanvändning kan även parterna påverka den andra talaren. Inom sociolingvistiken undersöks speciellt användningen av dialekt som funktion för att manipulera och uppnå talarens mål.

Sociolingvistik, som Trudgill (2000) beskriver, belyser ett centralt problem mellan språk och dialekt i form av hur man bestämmer om något är ett eget språk eller en variation av ett språk i form av dialekt. Utgångsläget är att kunna göra en lingvistisk skillnad i vilket fall det handlar om ett eget språk och i vilka fall det handlar om en dialekt. Trudgill (2000) lyfter dock fram att det inte finns någon betydande lingvistisk skillnad mellan språk och dialekt i denna bemärkelse. Dessutom går det inte att anta att två talare som kan förstå varandra talar dialekter av samma språk med tanke på att dialekter kan fungera lingvistiskt på väldigt olika sätt och därmed är det inte givet att det finns förståelse mellan talarna. Därtill finns det olika språk som påminner om varandra till den grad att det finns förståelse mellan varandra, exempelvis svenska, norska. Däremot kan skillnaden mellan ett språk och språklig variation i form av dialekt göras i en social och eller politisk kontext. (Trudgill 2000, s.3–5.)

I Norden talas bland annat svenska, norska och danska. Att dessa språk de facto är skilda språk råder det inget tvivel om. Två orsaker varför dessa liknande språk hållits åtskilda är politiska och historiska. Det har exempelvis varit i nationernas intresse att skapa en egen identitet som även är lättare att påvisa genom ett eget språk. Språken har fungerat framför allt i politiska syften och erkänns idag som egna språk trots deras gemensamma bakgrund och likhet. Motsatsen belyser Trudgill (2000) genom exempel från engelskan. Engelska talas runt om i världen med olika variationer. I USA används amerikansk-engelska i majoriteten av delstaterna som standardspråk inom domstolar och förvaltningar. Däremot är inte amerikansk-engelska ett eget språk utan en dialekt som socialt godkänts som standardspråk. (Trudgill 2000, s.3–5.) På samma sätt har även dialekt i Norge behandlats, mer om detta i delkapitel 3.6.

Enligt Trudgill (2000) kan man även, när det handlar om dialekt, anse att standardspråket är en dialekt i form av en variation av språket. Variationer är inom sociolingvistik appliceringsbart ur en neutral synvinkel och ingen variation av språket är bättre eller sämre än en annan. Ur den synvinkeln anser Trudgill (2000) att alla variationer, inte enbart icke-standardiserade, skall uppfattas som en dialekt. (Trudgill 2000, s. 5–8.)

3.3 Skapandet av kontakt

Personer som kommunicerar med varandra strävar efter att förmedla information mellan varandra. I Em Griffin, Andrew Ledbetter & Glenn Spark (2019) *A first look at communication theory* framkommer det flera aspekter som talarna kan använda sig av för att skapa kontakt och förmedla information.

För att påverka någon eller få dem att göra något specifikt, exempelvis tala i en förhörssituation behöver den ena parten känna sig träffad av det som sägs. Det finns flera sätt att uppnå detta resultat på, men en väsentlig del är genom förtroendeskapande genom adaptation. (Griffin, Ledbetter & Spark 2019, s. 185–188.)

Talarna kan ändra deras röstläge, språk, uttal eller dialekt för att öka förståelsen för varandra. Detta adapterande kräver att talarna har information om varandra, vilket kan uppnås genom att kommunicera. Adaptationen kräver dessutom att lyssnaren uppfattar situationen som genuin och inser att det handlar om att skapa kontakt. (Griffin, Ledbetter & Spark 2019, s.424–431.)

Genom att använda samma språk i en annars främmande miljö skapas en miljö i vilken talarna inte känner sig dömda för att de använder sig av någon specifik dialekt eller språk. (Griffin, Ledbetter & Spark 2019, s.136–138.)

3.4 Förundersökning

Förundersökning är en åtgärd som en förundersökningsmyndighet vidtar för att utreda brott. I Finland fungerar Polisen, skyddspolisen, Tullen, Gränsbevakningen och militären som förundersökningsmyndigheter och reglerna kring förundersökning stiftas i förundersökningslagen (805/2011). En förundersökning skall vidtas om det finns skäl att misstänka brott. (FöUL 3:3 §). Det som utreds i en förundersökning bestäms i förundersökningslagens (805/2011) 1 kap. 2§. När förundersökningen är klar skall förundersökningsprotokollet överlämnas till en åklagare för åtalsprövning i domstol (FöUL 10:2§).

Vid förundersökning utreds

1) enligt vad ärendets art förutsätter, det misstänkta brottet, de förhållanden under vilka det har begåtts, den skada som har orsakats och den vinning som har fåtts genom brottet, parterna och övriga omständigheter som måste klarläggas för åtalsprövning och bestämmande av påföljderna för brottet,

2) möjligheterna att återställa egendom som har erhållits genom brottet och att verkställa en förverkandepåföljd som döms ut eller skadestånd som betalas till målsäganden med anledning av brottet,

3) målsägandens privaträttsliga anspråk, om målsäganden med stöd av 3 kap. 9 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) har bett åklagaren föra talan om anspråket, och

4) huruvida målsäganden samtycker och den misstänkte ämnar samtycka till att målet i tingsrätten behandlas i ett skriftligt förfarande enligt 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål.

Vid förundersökning ska saken förberedas så att åtalsprövning kan ske och parternas intressen bevakas på behörigt sätt och så att bevisningen kan tas emot i ett sammanhang vid huvudförhandlingen eller målet avgöras i skriftligt förfarande.

Vid en förundersökning utses en undersökningsledare samt en utredare. Undersökningsledaren ansvarar för förundersökningen och utredaren ansvarar för vidtagandet av de åtgärder som undersökningsledaren anser behövliga i förundersökningen. Till dessa hör bland annat förhör (FöUL 805/2011, 2:2–3§).

Förhör är en väsentlig del av insamlandet av information till en förundersökning. i nästa delkapitel 3.5 beskrivs förhör mera specifikt.

Det finns flera lagtexter som behandlar språkanvändningen under en förundersökning bland dessa är följande paragrafer bland de mest centrala:

Enligt förundersökningslagens (805/2011) 4 kap. 12§ används inom tvåspråkiga förundersökningsmyndigheter vid förundersökning den misstänktes språk, antingen finska eller svenska som handläggningsspråk.

I språklagen (423/2003) 1 kap. 2§ stiftas det att *var och en skall få använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska i domstol eller hos andra myndigheter.*

Dessutom framkommer det i 1 kap 2§ 2mom. *Målet är att vars och ens rätt till rättvis rättegång och god förvaltning garanteras oberoende av språket samt att individens språkliga rättigheter förverkligas utan att han eller hon särskilt behöver begära det.*

I grundlagen (731/1999) stiftas i 2 kap 17§ *Rätt till eget språk och egen kultur - vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska. Det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällseliga behov enligt lika grunder.*

I Förvaltningslagen (423/2003) framkommer det mest väsentliga angående myndigheternas språkanvändning genom 2 kap. 9§ *Krav på gott språkbruk - Myndigheterna skall använda ett sakligt, klart och begripligt språk.*

3.5 Polisförhör

Normerna kring polisförhör bestäms i förundersökningslagen (805/2011). Polisen utför förhör för att utreda omständigheter kring det som skall utredas. Den förhörde hörs muntligen eller i vissa undantagsfall i skriftlig form. Skriftliga förhör blir relevanta då man exempelvis använder e-post som medium. I dessa förhör skickar utredaren förhørsfrågorna som skall besvaras via e-post. Därefter skriver den förhörde svaren till förhørsfrågorna som returneras till utredaren. (FöUL, 7:1§.)

I muntliga förhör antecknas det som sägs i förhørsberättelsen. Det är förhørsledaren ansvar att göra anteckningarna och hen avgör på så vis också vad som är väsentligt att dokumentera. Den färdigt skrivna förhørsberättelsen granskas sedan av den förhörda som godkänner det som skrivits. (FöUL 9:1§.) I Polisstyrelsens (2016) *Handbok om att skriva förhör* framkommer det att förhørsberättelsen skall vara så pass utförlig som ärendet kräver, med tanke på det som utreds. Speciellt skall det fästas uppmärksamhet kring det brottsrekvisit som den utredda händelsen kan uppfylla (Polisstyrelsen 2016, s.5–6). Enligt svenska akademins ordlista (2024) beskrivs ett brottsrekvisit som den förutsättning för att ett brott i lagens mening skall föreligga. Exempelvis i ett ärende gällande ärekränkning är rekvisiten som framkommer i Strafflagen 39/1889 24 kap. 9§

Den som

1) framför en osann uppgift eller antydning om någon så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, eller

2) på något annat än i 1 punkten avsett sätt förnedrar någon,

ska för *ärekränkning* dömas till böter.

I detta fall är det väsentligt att i förhören klargöra huruvida den osanna uppgiften eller antydning om någon har varit ägnad att orsaka skada eller lidande.

Vid ett förhör är det förhørsledarens skyldighet att informera den förhörde om dennes ställning i förundersökningen samt informera om den förhördes språkliga rättigheter. Vid förhör av en misstänkt skyldig skall det också meddelas vilken gärning hen misstänks för. Utöver detta skall den förhörde informeras om rätten att tillkalla en försvarare i form av ett rättsligt biträde och rätten att tillkalla ett förhörsvittne. De olika parterna har även olika skyldigheter att hålla sig till sanningen, exempelvis en misstänkt är inte skyldig att tala sanning, medan en målsägande måste hålla sig till sanningen. Dessutom informeras det om en parts rätt att inte svara på en fråga. (FöUL, 7:10§.)

I förhör med målsäganden och vittnen är en av de viktigaste rättigheterna som förhørsledaren skall informera om självinkrimineringskyddet. I rättegångsbalken (4/1734) 17 kap. 18§ definieras självinkrimineringskyddet, enligt att var och en har rätt att vägra uttala sig om sådana omständigheter som skulle medföra risk för åtal mot personen själv.

Vid ett polisförhör deltar en förhørsledare, exempelvis en utredare, vid en polisinrättning. Förhørsledaren bär ansvar för att förhöret utförs enligt de anvisningar som finns i lag. Utöver förhørsledaren närvarar en part i ärendet som hörs. Parten kan antingen vara en misstänkt till brottet som begåtts, en målsägande som utsatts för brottet eller skada på grund av brottet eller en annan person vilkens rättighet, intresse eller skyldighet kan påverkas av brottet och utredningen av det (FöUL, 2:5 §.)

Under muntliga förhör i vilka deltagarna närvarar fysiskt ställer förhørsledaren frågor åt den förhörde som hen muntligen svarar på, varefter förhørsledaren skriver ner det som blivit sagt i en förhørsberättelse som en del av förhørsprotokollet som sedan bifogas till förundersökningsprotokollet. Genast efter förhöret skall den förhörde ges möjligheten att granska sin egen utsaga och göra korrigeringar. Efter att granskningen gjorts skriver parterna under förhørsprotokollet och därefter får inget i protokollet ändras (FöUL, 9:2§).

Under ett förhör skall förhørsledaren förmedla så tydligt som möjligt vad den förhörde säger, i fall där den förhörde använder sig av dialekt kan detta dock orsaka problem, genom att det kan vara svårt att

hitta bra motsvarigheter till dialektord på standardspråket. Därför blir även granskningen av förhållsberättelsen av den förhörde viktig i dessa förhör.

3.6 Svenskspråkiga dialekter i Finland

De svenska dialekterna i Finland härstammar från 1100-talets fornsvenska. I Finland talas svenska dialekter i fyra områden Österbotten, Åland, Nyland och Åboland. Enligt språkinstitutet i Finland (2023) har dialekter en stark koppling till identiteten och dialekten har en stor social betydelse.

På grund av att de svenska dialekterna i Finland härstammar från 1100-talet delar de även flera drag som fortfarande kan urskiljas i andra liknande språk som exempelvis norska. Från store norske leksikons nätsidor framkommer det i en artikel *Nynorsk* skriven av Lars S. Vikør (2023) likheter i norskans bokmål som är ett officiellt skriftspråk i Norge förekommer ord som *blei* och *ho* i betydelsen *blev* och *hon*. egenskap går att se i österbottniska dialekter var *blei* eller *bleiv* samt *ho* förekommer i samma betydelse. (Vikør 2023)

Enligt Trudgill (2000) är även standardspråket en form av dialekt och ur ett lingvistiskt perspektiv är alla tänkbara dialekter lika värdefulla och lämpliga. Däremot medför dialekter sociala antaganden ur ett socialt perspektiv. Det kan anses att vissa dialekter är bättre eller finare än andra. Ett exempel som framkommer i samband med sociolingvistik är standardspråket. Man kan argumentera för att även standardspråket är en dialekt. Standardspråket uppkommer ofta som dialekt som högutbildade och personer med högre status använder. (Trudgill 2000, s. 2–9.)

Det är även viktigt att skilja på vad som innefattar en dialekt och vad som enbart är en accent. Dialekten påverkar språket i form av uppbyggnad, vokabulär och uttal. Accent påverkar språket enbart uttalsmässigt. (Trudgill 2000, 4–5.)

Ola Österbackas (2020) *Dialektordbok för Majjasdotter* är en ordbok som är skriven i syfte att vara stöd till författaren Ola Österbackas (2020) bok *Majjasdotter*. I boken framkommer flera österbottniska dialektord som Österbacka (2020) har ansett att behöver klargöras i form av en ordlista.

Det finns ett stort antal unika dialektala ord vars betydelse kan variera och vara oklar. I vissa fall kan orden vara väldigt lika det motsvarande ordet i standardspråket och därmed bibehålls en grundförståelse för vad som sägs, men i andra fall kan orden vara udda. Ett exempel från Jakobstad

är ordet *dåuli*. Ordet kan man tänka sig härstamma från ordet *dålig* men ordets betydelse är *duktig*. *Polisen va no ritti dåuli* kan lätt förstås att *Polisen var nog riktigt dålig*, fastän personen egentligen menar *Polisen var riktigt duktig*. (Österbacka 2020.)

Ett annat ord som jag valt att lyfta fram ur ordlistan är *vassen* i betydelse *varsin*. Detta ord kan orsaka feltolkning i och med dess likhet till ordet *vass* i standardsvenska. Exempelvis meningen *Di hadd vassen kniv* kan tolkas felaktigt som *De hade en vass kniv* när meningen egentligen syftar till *De hade varsin kniv* (Österbacka 2020).

I det följande listar jag några drag som påverkar språket när det handlar om finlandssvenska dialekter. Dessa drag är listade på Institutet för de inhemska språkens internetsidor.

- Diftonger: så som *stein* i stället för *sten*, *heim* istället för *hem*, *bein* i stället för *ben*.
- Konsonantljuden g, k och sk uttalas hårt: *gikk* istället för *gick*, *kärrå* för *kärra*.
- Även flera oregelbundna former som *djikk* eller *jikk* för ordet gå, *tjärrå*, för ordet *kärra* och *stjära* för *skära*.
- Fornsvensk stavelsekvantitet i form av viku eller viko för ordet vecka med kort vokal, drööm för ordet dröm och toom i stället för tom med lång vokal, blåått för blått och föödd i stället för född med lång vokal och konsonant. (Språkinstitutet 2023.)

Ovanstående information är hämtat från Språkinstitutet eller Institutet för de inhemska språkens hemsida på internet. Språkinstitutet är ett institut som utvecklar och ger rekommendationer för standardspråk. Dessutom ger också Språkinstitutet officiella namn i fråga om svenska och finska samt ger råd och handledning i språk- och namnfrågor. Vidare utarbetar Språkinstitutet ordböcker och bedriver forskning som stödjer språkvård och ordboksarbete samt upprätthåller språkliga arkiv och samlingar. Utöver detta koordinerar Språkinstitutet även arbetet vid språknämnderna för samiska, de finländska teckenspråken och romani. (Språkinstitutet 2023.)

En annan aspekt av svenskspråkiga dialekter i Finland som inte går att förbise är dess funktion för att visa samhörighet. 2016 debatterade riksdagen om den nya sjukhusreformen som skulle leda till att

Vasa centralsjukhus heltäckande jour skulle flyttas till Seinäjoki. Ärendet övergick från en vårdfråga till en språkfråga. Svenskspråkiga personer i Österbotten var upprörda över att de eventuellt kommer att tvingas söka vård i Seinäjoki, där man inte kunde garantera svenskspråkig service. Under riksdagsledamot Mats Nylunds tal inför riksdagen och regeringen beträffande ärendet avslutade han med en mening på dialekt. "Hur täcks ni, bästa regering? Hur täcks ni? Och jo, ni täcks." Menings innebörd är svår att omvandla till standardsvenska i och med ordet *täcks*. Fastän ordet förekommer i standardsvenska i betydelsen *täcka över* har ordet en annan betydelse i finlandssvensk dialekt. Ordet betyder *att våga* eller *att göra något utan att skämmas*. Enligt min tolkning är betydelsen av det Nylund sa närmare *Jag förstår inte hur Finlands regering har mage att göra så här? Men det är uppenbart att ni inte skäms*. Meningen tappar dock den bakomliggande meningen om den yttras på standardsvenska. Nylund använde sig av dialekten för att ta avstånd från regeringen samtidigt som han smidigt visade svenska Österbotten att han är en i mängden och strider för deras rättigheter. (Ebbe, 2016.)

Det finns utöver en språklig likhet mellan svenska dialekter i Finland också en socialt liknande skandinavisk kontext. I en artikel *målreising* publicerad i *Store norske leksikon* av professor Martin Skjekkeland (2024) beskrivs att det i Norge under 1800-talet bestämdes att införa en dialekt som skriftspråk.

Under 1800-talets början blev Norge självständigt från Danmark och tankarna på ett eget skriftspråk sattes därmed i gång. Under 1800-talet utvecklades två skriftspråk. Det ena var en variation på talad norska med inslag och inspiration från danska och den andra var baserad på dialekter som talades i Norge. Slutligen bestämdes det att båda språken skall godkännas som officiella skriftspråk och därmed uppstod bokmål som inspirerats av danskan och nynorsk som inspirerats av dialekt. Dessa varianter skiljer sig på många områden som inte lyfts fram i detta lärdomsprov. Om ämnet finns det att läsa på Store norske leksikons internetsidor. (Skjekkeland 2024.)

Framför allt Nynorsk delar flera språkliga likheter med österbottniska dialekter. Exempel på dessa likheter har behandlats tidigare i detta delkapitel. Dessutom påminner den språkliga kontexten i dagens Svenskfinland och dåvarande Norge om varandra i form av att en stor del av befolkningen använder/ använde sig av en dialekt som är/var mycket olik det standardiserade språket som annars används/ användes i landet. På grund av ett politiskt tryck ansåg man i Norge att dialekten representerar landet till den grad att man valde att göra om dialekten till ett standardiserat skriftspråk. Nynorsk är baserad på många olika dialekter som talades i Norge. (Skjekkeland 2024.)

Österbottniska eller de dialekter som talas i Österbotten kunde hypotetiskt mycket väl samlas ihop och kategoriseras som eget skriftspråk på liknande vis som i Norge under 1800-talet (Skjekkeland, 2024). Tillsvidare har dock inget språkpolitiskt beslut tagits om dialektens status i Svenskfinland, trots liknande situationskontext som gällde nynorsk i Norge.

4 ANALYS OCH RESULTAT

I detta kapitel presenteras lärdomsprovets resultat. I kapitlet presenteras för- och nackdelarna med användningen av dialekt i form av talandet och antecknandet vid förhörssituationer. I delkapitel 4.1 behandlas förtroendeskapande, i 4.2 lyfts den förhördes röst fram, 4.3 berör dialektens sociala kontext och i delkapitel 4.4 beaktas dialekt genom lagar och anvisningar.

Jag har valt att presentera för- och nackdelar med användning av dialekt genom centrala aspekter i diskuterande form i stället för att ange fördelarna och nackdelarna skilt för sig. Många aspekter har såväl för- som nackdelar och genom denna metod är det möjligt att presentera dessa på ett smidigt sätt.

4.1 Förtroendeskapande och adaptation genom dialekt

I delkapitel 3.3 i detta lärdomsprov beskrivs förtroendeskapande närmare och i detta delkapitel lyfter jag fram för- och nackdelarna som uppdagats under undersökningen.

Förhørsledaren är sannolikt mera inläst och införstådd på terminologin som används i sammanhanget som utreds än den som blir förhörd. Dessutom sitter förhørsledaren i en maktposition över den förhörde genom att förhørsledaren de facto har kontroll över förhöret. Genom förhörens uppbyggnad är det dessutom förhørsledaren som styr och leder diskussionen under förhöret. Ifall ett vittne förhörs är hen dessutom skyldig att svara på de frågor som ställs och på så vis konkretiseras även makten som förhørsledaren har. Förhørsledaren har sannolikt varit med om liknande situationer förut, medan den förhörde eventuellt upplever situationen för första gången. Alla dessa omständigheter kan bidra till att den förhörde och förhørsledaren har olika syn på situationen och maktbalansen dem emellan är inte jämställd. Det framkommer i delkapitel 3.1–3.3 att dialekten kan användas som ett verktyg för att skapa kontakt mellan förhørsledaren och den förhörde. Dialektanvändning ger motparten information om talaren och genom denna information kan det framkomma en eventuell gemensam bakgrund eller någon annan social kontext som förhørsledaren och den förhörde delar.

En viktig aspekt av förhören är skillnaden i maktställning. Förhørsledaren utövar, genom sin position som ledare av förhöret en viss form av makt över den förhörde. Makten kommer bland annat från att förhørsledaren representerar staten och Polisen som i övriga samhället utövar makt över befolkningen. Trudgill (2000) lyfter fram att makt för vissa kan uppfattas som en klyfta mellan olika sociala kulturer. Trudgill (2000) lyfter även fram att det inom sociolingvistikens anses vara en förutsättning för god kommunikation att talarna är mera jämställda varandra. Ifall maktbalansen mellan förhørsledaren och den förhörde upplevs som väldigt ojämn kan detta bidra till en sämre kommunikation. Det framkommer i delkapitel 3.3 att bilden av talaren kan påverkas genom språket i form av bland annat ordval, uttal och röstläge (Griffin, Ledbetter & Spark 2019, s.424–431). Dessa är samma egenskaper som även i viss utsträckning definierar en dialekt. Ifall den förhörde har en negativ bild av makt kan det löna sig för förhørsledaren att använda ett språkbruk som inte förknippas med makt, och i detta fall utgör dialekten ett bra alternativ, såvida den förhörde förstår förhørsledaren. I vissa förhör kan det dock vara önskvärt att påvisa makten som förhørsledaren besitter. Exempelvis om polisen bemöts av en person som inte förstår allvaret i situationen kan en maktposition bidra till att konkretisera allvaret. I dessa situationer kan det vara att föredra att använda sig av standardspråk för att upprätthålla maktbalansen till Polisens fördel, i och med att standardspråket är närmare förknippat med myndigheterna.

En polis som under en förhörssituation använder sig av ett standardiserat myndighetsspråk förmedlar samtidigt också sin tillhörighet som myndighetsperson till lyssnaren eller i detta fall den förhörde. Det borde dock inte råda något tvivel hos den förhörde om förhørsledarens identitet som myndighetsperson på basis av situationen. I en förhörssituation är rollerna väldigt tydligt klargjorda. I delkapitel 3.6 i detta lärdomsprov framkommer det att en förhørsledare före förhöret är skyldig att meddela den förhörde om vissa väsentliga aspekter. Dessutom har den förhörde med stor sannolikhet blivit kallad till förhör eller i andra fall hämtad till förhör. Kontexten avslöjar redan att förhørsledaren tillhör polisen, staten och rättsväsendet. Däremot har förhørsledaren möjlighet att genom dialekt förmedla en annan bild av sig själv som bygger på personlig social tillhörighet och bakgrund. I vissa fall kan det ur en arbetssäkerhetssynvinkel vara fördelaktigt att förhørsledaren inte förmedlar sin personliga identitet, exempelvis vid förhör med en aggressiv person som hotat eller hotar poliser. I ett sådant förhör är det sannolikt att anta att förhørsledaren inte vill ge mera information om sig själv än vad som är nödvändigt och i dessa fall avslöjar dialekten mycket information om förhørsledaren. Detta är information som den förhörde kan nyttja i illasinnat syfte.

Ett exempel på en situation när användningen av dialekt kan vara betydelsefull är med förhör av någon som har en tidigare negativ erfarenhet av Polisen, myndigheter eller auktoriteter i allmänhet. Genom att förhørsledaren använder sig av ett annat språk än standardiserat myndighetsspråk kan det skapas en ny kontext som kan påverka den förhördes attityd. Attitydförändringen är svår att utan tidigare kunskap angående den förhörde kunna förutse och kan således vara både positiv och negativ (Griffin, Ledbetter & Spark 2019, s.424–431). Därför kan det anses viktigt att förhørsledaren läser av situationen väl och använder sig av det mera neutrala och förväntade myndighetsspråket i början av kommunikationen. Ett problem som framkommer i delkapitel 3.3 och kan bli aktuellt vid denna typ av ändrande av språk eller dialekt är att mottagaren måste uppfatta adapterandet som genuin. Annars kan adaptationen tolkas som nedvärderande och negativ (Griffin, Ledbetter & Spark 2019, s.424).

Ett bekymmer vid adaptation och förtroendeskapande uppkommer i form av familjaritet. Den förhörde kan börja uppleva att situationen blir bekväm och familjär till den nivå att den förhörde försöker utnyttja polisen eller manipulera förhørsledaren med sin dialektanvändning. Ifall ett mera avslappnat språk används bör också förhørsledaren se till att de väsentliga sakerna som skall utredas i en förundersökning faktiskt undersöks. Genom adaptation mellan förhørsledaren och den förhörde kan det vara svårare för förhørsledaren att hålla sig objektiv och neutral i de fall där likheter och gemensamma kontexter uppdragas. Ifall den förhörde talar mycket om olika mer eller mindre relevanta saker faller det även ett större ansvar på förhørsledaren att enbart dokumentera det som är väsentligt för utredningen av brottet med tanke på Polisstyrelsens (2016) anvisning var det framkommer *Vid förhöret och nedteckningen av det ska särskild vikt fästas vid de brottsrekvisit som händelseförloppet eventuellt kan uppfylla.*

Det är i förhørsledarens intresse att den förhörde talar, men ytterligare ett bekymmer som kan uppstå vid adaptation och förtroendeskapande är att den förhörde blir för bekväm i den mera informella situationen som skapats på grund av adaptationen. I bekvämheten kan den förhörde glömma bort kontexten och inte tänka på sina rättigheter, speciellt med tanke på självinkrimineringskyddet som behandlas i delkapitel 3.5. Ur en polisiär synvinkel är det eftersträvansvärt att den förhörde fritt berättar om händelser som kan dokumenteras. Däremot kan det ur en rättssäkerhetssynvinkel finnas en risk att självinkrimineringskyddet äventyras av polisens strävan till förtroendeskapande ifall den förhörde upplever relationen som för nära. I sådana fall kunde förtroendeskapande leda till manipulation istället.

I den förhörssituation som beskrivs i inledningen, kapitel 1 av detta lärdomsprov används närmandestrategi genom dialekt för att manipulera och visa att förhørsledaren och den förhörde delar en social och geografisk bakgrund. Detta ledde sedan till att den förhörde kände sig mera bekväm med att tala med, i första hand en annan österbottning i stället för enbart med en polis.

4.2 Den förhördes röst

Om den förhörde vanligtvis använder sig av en dialekt kan det mera formella språket som myndigheter vanligtvis använder kännas klumpigt, i och med den unika språksituation som beskrivs i delkapitel 3.6. Den förhörde behöver fokusera mer på hur den skall förmedla informationen. Ifall den förhörde får tala fritt kan det bidra till att det som sägs är mera nyanserat och beskrivande. Förhørsledaren behöver i det fallet försäkra sig om att det som skrivs blir förståeligt genom exempelvis förtydliganden i form av översättningar till standardsvenska. På det sättet dokumenteras den förhördes röst bättre i förhørsprotokollet, vilket framkommer i delkapitel 1.3 som en av de centrala aspekterna som Jordan (2017) lyfte fram som en brist i förundersökningen.

Enligt Trudgill (2000) är dialekten en variation av ett språk som tar form av en annorlunda vokabulär, en annorlunda meningsuppbyggnad och ett annat uttal. Dessa aspekter har framkommit i delkapitel 3.6. Även i förhörssituationer används en viss typ av dialekt i form av myndighetsspråk och rättsliga termer. Dessa termer kan vara mera bekanta för förhørsledaren för den förhörde och kan spela betydande roll i förmedlingen av den förhördes röst.

Ifall den förhörde vanligtvis använder sig av någon form av dialekt är det sannolikt att anta att detta språkbruk är mest bekvämt och naturligt för den förhörde. Som det framkommer i delkapitel 3.6 kan det i dessa fall förmedlas en utförligare berättelse om den händelse som utreds, ifall den förhörde även får använda sig av dialekt. Denna utsaga kan ha flera nyanser som inte kan förmedlas i standardspråket. Dessutom kan det anses att den förhördes röst förmedlas tydligare genom att förhørsledaren inte gör egna tolkningar och omskrivelser. Det framkommer genom exemplet i delkapitel 3.6 som hämtats ur Ebbes artikel (2016) hur en omskrivning eller tolkning kan vara svår att göra utan att den bakomliggande meningen av det sagda försvinner. Ett problem som uppstår ifall en förhørsledare skulle dokumentera dialektord, är risken för missförstånd vid behandlingen av förhørsprotokollet i domstolen. I förundersökningslagen (805/2011) 10 kap 2§ framkommer det att ett färdigt förundersökningsprotokoll skall överlämnas till en åklagare för åtalsprövning. Protokollet kommer därmed att behandlas av advokater, åklagare och domare som inte nödvändigtvis har

samma insikt och kunskap om dialekter som förhørsledaren besitter. Ifall förhørsledaren skulle anteckna dialektord i förhørsberättelsen så skulle det även behöva inkluderas en förklaring eller översättning skriven på standardsvenska. Genom att förhørsberättelsen skulle ha utsagor på dialekt men även översättningar till standardsvenska så kunde den förhördes röst bevaras utan att äventyra rättssäkerheten med tanke på vidare behandling av förhørsberättelsen i rättsprocessen.

Dokumentation och tolkning av dialekten som den förhörde använder kräver förstås att förhørsledaren själv behärskar dialekter. I andra fall kan det krävas hjälp av den förhörde för översättning av det som sagts. Förhørsledaren kan bli beroende av den förhörde för stavning och tolkning av det sagda. Detta kan leda till ett mera ansträngt förhör om den förhörde talar dialekt som förhørsledaren inte förstår och hela tiden måste fråga upp betydelsen på det sagda.

I förhör i vilka dialekt talas, kommer granskningen av förhørsberättelsen som den förhörde har rätt att göra att var ytterst viktig (FöUL, 9:2§). Detta innebär samtidigt att förhör på dialekt genom andra medier än personligen kan utgöra rättsliga hot i form av missförstånd i och med att den förhörde har sämre möjlighet att korrigera utsagan. Exempelvis vid förhör i skriftlig form har inte den förhörde möjlighet att korrigera utsagan och ifall det förekommer dialektord som kan misstolkas kan detta kräva ett nytt förhör för att korrigera. Även i förhör som bandas in kan denna aspekt vara krånglig. Enligt förundersökningslagen (805/2011) skall den förhörde även i videoförhör förberedas möjligheten att granska och ändra sin utsaga. Däremot kan detta i praktiken vara svårare ifall förhöret exempelvis varit flera timmar långt och på så vis blir den förhörde tvungen att lyssna genom möjligen flera timmar inspelat förhör och under tiden vara alert på saker som hen vill korrigera.

4.3 Social kontext

I vissa fall är det nästan omöjligt att förmedla det som sägs på dialekt genom standardspråk. I exemplet som lyfts fram i slutet av delkapitel 3.6 yttrar sig en politiker "Hur täcks ni, bästa regering? Hur täcks ni? Och jo, ni täcks." Att enbart översätta denna mening fungerar inte fullt ut i och med att den förlorar kontexten.

I riksdagen är majoritetsspråket i Finland finska. Finlandssvenska politiker har även möjligheten att använda sig av sitt modersmål, svenska, i enlighet med språklagen (423/2003) 1 kap 1,3§. Detta förekommer förhållandevis sällan på grund av att myndighetsspråket i Finland är finska och att de flesta politiker behärskar finska. Ibland görs dock yttranden på svenska. Man kan anse att dessa

yttranden görs speciellt när ämnet som diskuteras berör finlandssvenskan. Att Nylund (2016) som det framkommer i delkapitel 3.6 valde att yttra sig på dialekt kan tolkas som en markering åt alla österbottningar att han hör till gruppen. Det kan även anses att ett yttrande på dialekt i riksdagen markerar ett missnöje med Regeringens proposition.

Med Nylunds (2016) kontext i beaktande blir en översättning av det sagda fort felaktig. Utsagan förlorar sin kraft och den underliggande meningen i det som sades går förlorad på det vis som beskrivs närmare i delkapitel 3.6. På samma sätt kan man anse att en utsaga under ett förhör kan förlora sin underliggande betydelse i och med att språket omskrivs från dialekt till standardsvenska. I delkapitel 3.4 och 3.6 framkommer det genom Trudgill (2000) och Nylund (2016) att speciellt kontexten har stor betydelse för innebörden i språk. Innebörden kan ha stor betydelse för utredningen av brott, exempelvis i ärekränkning som behandlades i delkapitel 3.5. I strafflagen (39/1889) framkommer det att ett av rekvisiten för ärekränkning är att en osann uppgift eller antydning om någon är *ägnad* att orsaka skada eller lidande. Ifall ärekränkningen som utreds skett på dialekt kan det anses vara väsentligt och ändamålsenligt för utredningen att förhørsledaren dokumenterar utsagan så som den sades i och med att uppfyllandet av brottsrekvisiten kan ligga i själva innebörden och meningen av orden. I delkapitel 3.6 framkommer det att dialekter kan vara unika och dialektord kan tolkas på ett visst sätt fastän meningen varit en annan. Ifall förhørsledaren skulle dokumentera dialektord i förhørsberättelsen bör hen ta i beaktande att vidare instanser, så som tingsrätten inte nödvändigtvis besitter kunskap i dialekten som antecknats och därför bör även en förklaring i standardspråket förekomma i förhørsberättelsen på samma vis som det framkommer i delkapitel 4.2.

I förhör med högre utbildade personer kan den sociala kontext som dialekten medför anses som ett tecken på lägre utbildning och mera okunskap. (Trudgill 2000, s. 8–9.) I dessa situationer kan den förhörde uppleva polisen som mindre trovärdig ifall förhørsledaren använder sig av dialekt. På motsvarande sätt kan personer som talar dialekt ha fördomar mot standardspråket. Enligt Trudgill (2000) kan standardspråket förknippas med en elit och speciellt personer från landsbygden som talar dialekt kan ha en negativ bild av de som talar standardspråket för att språket förknippas exempelvis med lagstiftningen som de är missnöjda med.

Den sociala kontexten vid myndighetsförfaranden kan utgöra en förväntan av att parterna skall använda sig av ett mera standardiserat språk. Den förhörde kan därmed också uppleva det som osäkert huruvida hen ens har möjlighet att använda sig av sin egen dialekt under förhöret. Genom att förhørsledaren har förståelse för dialekter som en unik del av språket på det vis som tas upp i

delkapitel 3.2 och 3.6 genom Språkinstitutet (2023) och Trudgill (2000) kan förhørsledaren undvika att förhörskontexten dikterar vilken variation av språket som den förhörde får använda, genom att informera om möjligheten till att använda dialekt ifall att den förhörde vill.

Trudgill (2000) beskriver att talare genom triviala samtalsämnen kan få ledtrådar om varandra som sedan används vid kommunikationen i viktigare ämnen detta behandlas även i delkapitel 3.2. Det är sannolikt att anta att förhørsledaren redan besitter viss information om den förhörde och kan sannolikt på basis av den informationen även göra kvalificerade gissningar om dialektanvändningen är mera till en fördel än en nackdel.

4.4 Beaktande av dialekt i anvisningar och lagar som berör förhör

I analysen av förundersökningslagen (805/2011), språklagen (423/2003), Förvaltningslagen (434/2003) och Polisstyrelsen (2016) *Handbok om att skriva förhör* framkommer det på vilket vis dialekten beaktas i dessa lagar och i anvisningen. I delkapitlet lyfter jag även upp problematiken som kan uppstå genom att dialekten i viss utsträckning uteblir i dessa lagar samt i Polisstyrelsens (2016) anvisning.

I lagtexterna framkommer det inget konkret om dialekt som sådan, utan detta kräver en viss tolkning. På basis av språklagen (423/2003) "Målet är att vars och ens rätt till rättvis rättegång och god förvaltning garanteras oberoende av språket" kan man dra slutsatsen att lagstiftaren enbart beaktat standardspråket och därmed inte tagit i beaktande den unika situation som kan förekomma i Svenskfinland i form av personer med svenskt modersmål som på grund av dialektsituationen kan ha svårt att uttrycka sig i vissa situationer på standardsvenska.

I förundersökningslagen (805/2011), förvaltningslagen (423/2003) samt Polisstyrelsen (2016) framkommer aspekter som skall beaktas i samband med ett förhör. Det skrivs däremot enbart några rader om språkanvändningen. Förundersökningslagen (805/2011) 9 kap. 1§ *vid förhör ska ett förhørsprotokoll föras på det språk, finska eller svenska, som den som förhörs använder under förhöret* samt förvaltningslagen (423/2003) 2 kap. 9§ *Myndigheterna skall använda ett sakligt, klart och begripligt språk*. Här syftar *språk* till standardspråket. Ett problem med denna syftning kan uppdragas genom problematiken som lyfts fram i delkapitel 3.2 genom Trudgill (2000) angående

svårigheten att kategorisera vad som innefattar ett språk och vad som är en dialekt. I delkapitel 3.6 framkommer det likheter mellan dialekterna i Norge på 1800-talet och österbottniska. Trots dessa likheter så valde man i Norge att standardisera dialekterna till nynorsk och i Finland har man valt att hålla kvar dialekten som en variation till standardspråket. Däremot råder ännu en unik situation beträffande österbottniska dialekter som inte beaktas i lagstiftningen eller i anvisningar. Detta blir tydligt med tanke på avsaknaden av ämnet dialekt i lagtext. Genom att det stiftas att myndigheten skall använda ett sakligt, klart och begripligt språk tas det inte nödvändigtvis i beaktande omständigheter var dialektanvändning kunde vara till fördel för myndigheten så som det framkommer i delkapitel 4.1–4.3 I Polisstyrelsens (2016) handbok om att skriva förhör framkommer det inga tydliga anvisningar som berör dokumentationen på annat vis än standardspråk utan där nämns endast: "Vid förhör ska ett förhørsprotokoll föras. Berättelsen ska skrivas så utförligt som det kan antas behövas med tanke på ärendet". Detta citat innefattar inga instruktioner eller anvisningar huruvida förhørsledaren kan eller skall anteckna dialektala ord i förhørsberättelsen. Däremot utesluter inte citatet förhørsledarens egen tolkning om vad som anses skäligt i ärendet. I delkapitel 3.5 framkommer ett exempel i form av ärekränkning. Enligt Strafflagen (39/1889) är ett av rekvisiten för ärekränkning att en osann uppgift eller antydning om någon är ägnad att orsaka skada eller lidande. Ifall gärningen som utreds skett på dialekt kan det också anses vara väsentligt för utredningen att förundersökningsledaren dokumentera utsagan så som den sades i och med att uppfyllandet av brottsrekvisiten kan ligga i själva innebörden av de specifika orden som yttrades. I delkapitel 3.6 framkommer det att dialekter kan vara unika och dialektord kan tolkas på ett visst sätt fastän meningen varit en annan.

Dessa exempel belyser ett problem där lagen antyder att myndigheten borde använda standardspråk, däremot finns det omständigheter som gör att dialektanvändningen kunde vara ändamålsenlig och skälig. Detta problem har eventuell orsakats på grund av avsaknaden av förståelse för dialekter av myndigheterna. Den unika dialektsituationen förekommer globalt åtminstone påvisligen i Norge och i Svenskfinland på det vis som framkommer i delkapitel 3.6 men dialekten beaktas inte nödvändigtvis trots det.

4.5 Slutsats

I de centrala lagar och anvisningar som figurerar i en förundersökning beskrivs språkanvändningen och reglerna kring den enligt att myndigheten skall använda sig av ett sakligt, klart och begripligt språk där *språk* syftar till standardsvenska. Lagstiftaren har eventuellt inte beaktat aspekten av dialekt, i och

med den sociala regeln om att vid myndighetsförfarande används ett korrekt språkbruk. På grund av att det förekommer situationer där dialektanvändning kunde vara fördelaktig kan man anse att denna aspekt även kunde framkomma tydligare i handlingar. Som resultat av att Polisstyrelsen (2016) anser att det skall fästas särskild vikt vid de brottsrekvisit som ett händelseförlopp eventuellt kan uppfylla. Kan det anses att detta eventuellt möjliggör användningen av dialekt genom dokumentering av dialektord för att bibehålla den faktiska meningen av utsagan trots att myndigheten skall använda sig av ett korrekt språk. Speciellt i ärenden var syftet bakom orden är väsentligt för uppfyllandet av brottsrekvisitet. Det stiftas att språket som skall användas är svenska samt att Polisstyrelses (2016) anvisning framhäver att förhørsberättelsen skall antecknas så noggrant som den kan tänkas behöva. Ur en sociolingvistisk synvinkel som framkommer i Trudgill (2000) förmedlar talaren mycket information genom sitt val av språk i form av exempelvis dialekter och enligt polisstyrelsens definition av vad som skall antecknas så är det upp till förhørsledaren att bestämma huruvida dialekten är en väsentlig del av förhørsberättelsen. Genom att den unika dialektsituation som framkommer i delkapitel 3.6 inte är allmänt beaktad kan detta leda till att antecknandet av dialektord samt talandet av dialekt under en förhörssituation uteblir på grund av ovisshet och därmed kan en del av den förhördes röst förloras i förhørsberättelsen.

Fastän det i detta lärdomsprov framkommit både för- och nackdelar med dialektanvändning i form av antecknande av dialektord och talandet av dialekt kan man dra en slutsats att de flesta nackdelarna med användningen av dialekt uteblir ifall polisen har förhandsinformation om den förhörde. Därför kan det anses att kunskap i dialektanvändning är positivt och det går att dra en slutsats om att lokala poliser som förstår de lokala dialekterna besitter flera verktyg för att uppnå det mål som hen vill gentemot en polis som inte besitter förståelse för eller av dialekter.

5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Syftet med detta lärdomsprov var att undersöka för- och nackdelar med finlandssvenska dialekter under förhörssituationer samt i förlängningen ifall dialektanvändning bidrar till ökat förtroende i en förhörssituation. Dessutom har det undersökts huruvida det finns några lagliga stöd eller hinder för användningen av dialekt. I detta lärdomsprov syftar användningen av dialekt till talandet av dialekt och dokumenterandet av dialektord i förhörssituationer.

Undersökningen har genomförts med hjälp av en litteraturstudie av Peter Trudgills bok (2000) *Sociolinguistics An introduction to language and society*, Polisstyrelsen (2016) *handbok om att skriva förhör* samt lagtext i form av huvudsakligen Grundlagen (731/1999) samt Förundersökningslagen (805/2011) Materialet har tolkats genom en öppen innehållsanalys som har ett fenomenografiskt och hermeneutiskt förhållningssätt.

I resultatet framkommer det att svenskspråkiga dialekter i Finland inte beaktas i lagstiftningen utan lagen syftar enbart på standardsvenska och att myndigheten skall använda sig av den. Däremot lämnar Polisstyrelsens (2016) anvisning utrymme för tolkning av huruvida dialekt kan anses som en väsentlig del av en utredning och huruvida dialektord skall antecknas i förhørsberättelsen eller inte. Dessutom framkommer det i resultatet att talandet och antecknandet av dialekt har möjlighet att förmedla den förhördes röst på ett mera ändamålsenligt sätt än ifall enbart standardspråket används. Kunskap om dialekter ger en polis flera verktyg att lösa de kommunikationssituationer som hen befinner sig i. Genom utbildning i Poliskommunikation kan man på ett effektivt sätt skapa förståelse och kunskap om den unika dialektsituation som finns i Finland

I lärdomsprovet har det enbart använts publicerat material och det kan därmed anses vara lämpligt som en grund att bygga på. Vidare forskning i ämnet kunde vara att med hjälp av enkäter och intervjuer undersöka vad poliser och civilbefolkningen anser om användningen av dialekt under förhörssituationer eller vid bemötandet mellan Polisen och civilbefolkningen och huruvida det är lämpligt att använda dialekt vid myndighetsförfarande.

Ett problem som jag upplevt under undersökningen rör källor som hänvisar till dialekt och dialektala ord. I stor utsträckning används dialekt främst i muntlig form och därmed har det varit svårt att hitta tillförlitliga skriftliga källor som kan lyfta fram den unika situation som råder i Finland beträffande den svenskspråkiga dialekten i Finland har.

Jag valde att använda Peter Trudgill (2000) som min huvudsakliga källa i detta lärdomsprov. Boken var skriven på engelska och jag har själv översatt det som framkom i boken till svenska. Trudgill (2000) beaktar många dialektala och sociolingvistiska aspekter som är mer relevanta globalt sett och i andra språk. Det var naturligt att använda boken i och med att motsvarande djupgående källor inte förekommer på samma sätt på svenska. Undersökningen har lett till ett ökat intresse för vidare forskning angående svenskspråkiga dialekter ur en sociolingvistisk synvinkel.

I lärdomsprovet berörs finlandssvenska dialekter som helhet, men exemplen som jag valt att fästa mera uppmärksamhet vid är samtliga uttalade på österbottnisk dialekt. På grund av min egen bakgrund som österbottning tilltalade dessa exempel mig mera och det var lättare att beskriva komplexiteten bakom dialektanvändning baserat på min egen kunskap och kännedom om den egna dialekten.

Resultatet i detta lärdomsprov kan även i stor utsträckning tillämpas på annan poliskommunikation utöver förhör, exempelvis vid skötandet av övervaknings och alarmuppdrag. I övervaknings och alarmverksamheten förekommer krävande kommunikationssituationer med personer i bland annat nöd. Det kan vara speciellt viktigt att polisen för rätt dialog i dessa situationer. Detta lärdomsprov kan bidra till ökad förståelse för dialekter och på så vis ge en polis bättre förståelse för den person som dialekten representerar. Samt hur dialekten kan fungera som en metod för att skapa förtroende

I början av undersökningen var min frågeställning mera inriktad på huruvida det är möjligt att använda sig av dialekt i talad form under en förhörssituation samt möjligheten att anteckna dialektord i förhørsberättelsen. Dessutom var den ursprungliga frågeställningen mera inriktad på hur användningen av dialekt mottas av befolkningen. Jag upplevde det som en främmande tanke att kunna skriva dialektord i förhørsberättelsen i och med att all övrig text som skrivs inom Polisen är skriven på standardsvenska. I början tänkte jag själv mera i banorna kring lagtext och valde därför även att analysera lagen, men i slutet av undersökningen hade frågan mer att göra med ett rättssäkerhetsperspektiv som framkommer i kort form i delkapitel 4.2 och 4.4. Vidare forskning kunde fokusera på hur förhørsberättelser som innehåller dialekt behandlas i domstolen samt hur åklagare, advokater och domare förhåller sig till antecknandet av dialektord i förhørsberättelsen.

REFERENSER

Ahrne, Göran & Svensson Peter (2022) *Handbok i kvalitativa metoder* Uppl. 3:1. Liber Ab: Stockholm.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Uppl 3:1 Liber Ab: Stockholm.

Ebbe, Julie. (2016) "Hur täcks ni bästa regering?" Hårda ord när riksdagen debatterade jourreformen. Publicerad på svenska.Yle.fi 13.12.2016 Hämtad 10.05.2024 <https://svenska.yle.fi/a/7-1143243>.

Finlex. (2011) Förundersökningslag 805/2011. Hämtad 01.03.2024. Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2011/20110805#L4P1>.

Finlex. (2003) Förvaltningslag 434/2003. Hämtad 22.05.2024. Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030434>.

Finlex. (1999) Grundlag 731/1999. Hämtad 01.03.2024. Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>.

Finlex. (2015) Rättegångsbalk 4/1734. Hämtad 19.05.2024. Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1734/17340004000#L17>.

Finlex. (2003) Språklag 423/2003. Hämtad 01.03.2024. Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423>.

Finlex. (2000) Strafflag 39/1889. Hämtad 22.05.2024. Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24>.

Helenius, Jutta. (2012) *Kuulustelukertomus viranomaistekstinä. Genreanalyysi - tekstilajitutkimuksen käytäntöä* Helsingfors, hämtad 22.10.2023 tillgänglig: <https://researchportal.tuni.fi/en/publications/kuulustelukertomus-viranomaistekstin%C3%A4>.

Helenius, Jutta. (2016) *Institutiinaallinen moniäänisyys kuulustelukertomuksessa*. Jyväskylä, Jyväskylän yliopiston julkaisusarkisto hämtad 22.10.2023 Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/53515>.

Hellspång, Lennart. (2011) *Konsten att tala. Handbok i praktisk retorik*. Uppl 3:12 Studentlitteratur AB: Lund

Institutet för de inhemska språken; De svenska dialekterna i Finland hämtad 20.07.2023 Tillgänglig: https://www.sprakinstitutet.fi/sv/om_sprak/dialekter/de_svenska_dialekterna_i_finland.
https://www.sprakinstitutet.fi/sv/aktuellt/spraket_lever/dialekt_handlar_om_identitet.29167.news.

Jordan, Sabina. (2021). *Kvalitativa metoder. Forskningsintervjun & innehållsanalys*. Tammerfors: Polisyreshögskolan. Föreläsningmaterial.

Jordan, Sabina. (2017) *Vems röst hörs mest? En jämförande rättslingvistisk studie av perspektivförändringar i polisens svenskspråkiga förundersökningsprotokoll*.

Tammerfors: Tammerfors universitet, pro Gradu avhandling hämtad 22.10.2023. Tillgänglig:
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102379/1511346072.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Jutta Store. (2019) *Vad sades egentligen: en komparativ innehålls – och textanalys om hur innehållet skiljer sig mellan polisens skriftliga förhørsberättelse och det inspelade samt transkriberade förhöret*. Tammerfors, Polisyreshögskolan. Lärdomsprov. Hämtad 01.10.2023 tillgänglig:
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/262427/Store%20Jutta.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.

Justitieministeriet. (2021:3). Språkbarometern 2020 hämtad 26.07.2023.
https://www.barometern.fi/wp-content/uploads/2022/08/OM_2021_3_SO.pdf.

Patel, Runa & Davidson, Bo. (2020) *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Polisstyrelsen. (2016): *Handbok om att skriva förhör*. POL-2016-8514.

Polisyreshögskolan. (2024) *Polis (YH) examen (180 sp), läroplan 2024–2026*, hämtad 01.04.2024.
<https://polamk.fi/documents/25254699/37709942/Polis-yh-laroplan.pdf/>.

Språkrådet. (2014) *Myndigheternas skrivregler* åttonde uppl. Hämtad 01.09.2023 tillgänglig:
<https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/vagledninggar/myndigheternas-skrivregler>.

Trudgill Peter. (2000) *Sociolinguistics. An introduction to language and society*. Uppl 4:13. Penguin Books, London.

Skjekkeland, Martin. (2024) *målreising* publicerad i store norske leksikon hämtad 18.05.2024. tillgänglig: <https://snl.no/m%C3%A5lreising>.

Svenska Akademiens ordlista. (2014) SAOL 14 hämtad 10.05.2024 tillgänglig:
<https://svenska.se/so/?id=109687>.

Vikør, Lars. (2024) *Nynorsk* publicerad i store norske leksikon. Hämtad 18.05.2024 tillgänglig:
<https://snl.no/nynorsk>.

Österbacka, Ola. (2020) *Dialektordbok för maijasdotter*. Hämtad 01.05.2024 Tillgänglig:
<https://www.ofsystem.fi/wp-content/uploads/2020/10/dialektordbok.pdf>.